

Rangaistuksen tuomiseminen vanhentuneista rikoksista

ASIAN VIREILLETULO

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Helsingin hovioikeus on 13.10.2023 mainitussa tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon Helsingin hovioikeuden 15.9.2023 asiassa R 21/408 antaman tuomion nro 134769, joka koskee Helsingin kärjäoikeuden 23.12.2020 asiassa R 19/7733 antamaa tuomiota nro 151576. Hovioikeuden mukaan kärjäoikeus oli lukenut vastaajan syyksi 23.5.2018 tapahtuneen kulku-neuvon kuljettamisen oikeudetta (syytekohta 4), 23.5.2018 tapahtuneen huumausaineen käyt-törikoksen (syytekohta 5) ja 23.5.2018 tapahtuneen toisen vahingoittamiseen soveltuvan esi-
neen tai aineen hallussapidon (syytekohta 6), joita koskeva haaste oli annettu vastaajalle tie-doksi 30.9.2020 syyteoikeuden jo vanhennuttua.

SELVITYS

Kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomari on antanut selvityksen. Helsingin kärjäoikeuden laamanni on antanut lausuntonsa.

RATKAISU

Arviointi

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakkoa.

Rikoslain 23 luvun 10 §:n mukaan kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi, saman lain 50 luvun 2 a §:n mukaan huumausaineen käyttörikoksesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi ja mainitun lain 41 luvun 6 §:n mukaan toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidosta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi tai häntä vastaan on hänen henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollessaan tehty rangaistusvaatimus.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut kärjätuomari on selvityksessään myöntänyt, että kulkuneuvon kuljettamista oikeudetta, huumausaineen käyttörikosta ja toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapitoa koskevat syytekohtat olivat olleet vanhentuneet ja että se oli jäänyt häneltä huomaamatta. Kärjätuomari on kertonut jutun siirtyneen hänelle sijaistettavana asiana, eikä hän itse ollut antanut asiassa haastetta. Kyseistä vastaajaa on koskenut kaksi haastehakemusta, joissa on ollut useita syytekohtia. Kärjätuomari on todennut katsovansa toimineensa huolimattomasti, kun hän ei havainnut mainittujen tekojen vanhentuneen. Siihen, ettei hän ole tarkistanut vanhentumisaikoja tarkemmin, on vaikuttanut

mahdollisesti sekin seikka, että vastaaja on myöntänyt syytteet oikeiksi. Vanhentuneet syytekohtat eivät ole kuitenkaan aiheuttaneet haittaa tai vahinkoa, sillä niillä ei ole ollut vaikutusta vastaajan saamaan kokonaisrangaistukseen.

Käräjäoikeuden laamanni on lausunnossaan todennut käräjätuomarin selvityksestä ilmenevällä tavalla tämän tuominneen vastaajan virheellisesti syytekohtissa 4-6 vanhentuneista teoista. Laamanni on todennut käräjätuomarin menetelleen huolimattomasti. Vanhentuneilla teoilla ei ole kuitenkaan ollut vaikutusta vastaajalle tuomittuun kokonaisrangaistukseen. Lisäksi laamanni on viitannut Helsingin käräjäoikeuden ruuhkautuneeseen työtilanteeseen. Hän ei ole kuitenkaan tarkemmin selvittänyt käräjäoikeuden tai käräjätuomarin työtilannetta joulukuussa 2020, jolloin nyt käsiteltävä virhe oli tapahtunut.

Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa on kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutiinitoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessäkään. Asiassa ei ole ollut kyse myöskään sellaisesta tilanteesta, että syyttäjä olisi esittänyt pääkäsittelyssä uutta rangaistusvaatimusta tai että syyksi lukeminen olisi poikennut syyttäjän rangaistusvaatimuksesta. Syytekohtien 4-6 syyteoikeuden vanhentuminen on ollut havaittavissa jo ennen pääkäsittelyä. Käräjätuomarin mahdollisuuksia havaita syyteoikeuden vanhentuminen on osin lisännyt sekin, että tuomio oli annettu oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti vasta pääkäsittelyn jälkeen myöhemmin tuomioistuimen kansliassa.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Rikoksen virheellisestä syyksi lukemisesta ja esimerkiksi rikosrekisterin merkinnöistä saattaa olla haitallisia seuraamuksia, vaikka vanhentuneella syytekohtalla ei olisikaan merkitystä kokonaisrangaistukseen. Virhe on lähtökohtaisesti vakava myös siitä syystä, että ylipäätään tämänkaltainen tuomarin tehtävien ydinalueelle sijoitettava virhe on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen.

Kyseisenlainen virhe saattaa edellä todetun vakavuutensa vuoksi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Käräjätuomarin virheellisestä menettelystä ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Syyteoikeuden vanhentuminen ei ole myöskään ollut seurausta käräjätuomarin omasta menettelystä. Vastaajaa oli syytetty vanhentuneiden syytekohtien lisäksi rikoksista, joiden syyteoikeus ei ollut vanhentunut, joten pääkäsittelyn järjestäminen myös kyseisen vastaajan osalta on ollut asiakokonaisuudessa tarpeellista eikä vanhentuneisiin syytekohtiin liittynyt henkilötodistelua.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettuihin tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen kärjätuomarin menettelyä on tutkittu vain laillisuusvalvonnallisesti asiasta kärjäoikeudelta hankitun selvityksen perusteella toimituttamatta esitutkintaa.

Lopuksi tuon esille, että laillisuusvalvontakäynnilläni Tuomioistuinvirastoon olen keskustellut mahdollisuuksista kehittää tuomioistuinten tietojärjestelmiä siten, että ne ilmoittaisivat käyttäjälle tiettyjen laissa säädettyjen ehdottomien määräaikojen ylittymisestä ja estäisivät siten esimerkiksi tuomitsemisen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta ([OKV/2387/71/2022](#)). Tietojeni mukaan automaatiotarkastuksia ei ole kuitenkaan lähiaikoina tulossa käyttöön. Näin ollen jatkossakin tuomarin omat työprosessit ovat olennaiset tämänkaltaisten virheiden välttämiseksi. Laillisuusvalvojan toimivaltaan ei kuulu ohjeistaa tuomaria siinä, millä tavoin hänen tulisi työtapsansa järjestää, jotta syyteoikeuden vanhentuminen tulisi säännönmukaisesti tarkistettua. Tuomioistuinta johtaa päällikkötuomari ja tuomari käyttää tuomiovaltaa itsenäisesti. Kärjätuomarille vastaisen varalle annettavan huomautuksen tarkoituksena on osaltaan se, että kärjätuomari voi tarvittaessa arvioida omia työprosessejaan vastaavien virheiden välttämiseksi.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomari on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan kärjätuomarina vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista teoista.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomarille huomautuksen hänen edellä kerrotusta menettelystään.

Asia ei anna aiheutta muihin toimenpiteisiin.

Lähetän päätökseni tiedoksi Helsingin hovioikeudelle.

Oikeuskansleri on ottanut vastaajaa avustaneen luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan menettelyn käsiteltäväksi erillisenä valvonta-asiana (OKV/212/62/2024).

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki